

KLAGANDE

Stadsdelsnämnden Västra Göteborg i Göteborgs kommun
Box 334
421 23 Västra Frölunda

MOTPART

██████████ ██████████

Ombud: Edin Hocanin
Bra Assistans i Örebro AB
Nygatan 15
702 24 Örebro

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 27 september 2017 i mål nr 8101-16, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten upphäver förvaltningsrättens dom och fastställer stadsdelsnämndens beslut.

YRKANDEN M.M.

Stadsdelsnämnden yrkar att kammarrätten ska upphäva förvaltningsrättens dom och fastställa stadsdelsnämndens beslut. Stadsdelsnämnden anför följande. Det stöd ██████████ är i behov av avser bara till begränsad del hjälp som kan anses vara av det mycket privata och känsliga slag som förutsätts för rätt till personlig assistans. Hon har viss egen kapacitet och kan själv klara av delar av sin personliga omsorg. Hennes behov av hjälp

har karaktären av punktinsatser. Den tid för toalettbesök som beaktats är tillräcklig för den hjälp som behövs. Det är skäligt att tid för dusch på badhus kan rymmas inom den tid som beaktats för daglig dusch.

██████████ har förelagts att svara på överklagandet, men har inte gjort det.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Den fråga som kammarrätten har att ta ställning till i det här målet är om ██████████ behov av hjälp för att tillgodose sina grundläggande behov är av den karaktär och omfattning som krävs för rätt till personlig assistans.

Högsta förvaltningsdomstolen har, som förvaltningsrätten nämner, i rättsfallet RÅ 2009 ref. 57 slagit fast att den som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Domstolen uttalade att en samlad bedömning måste göras och att både kvantitativa och kvalitativa aspekter måste beaktas.

Vid prövningen av ██████████ rätt till personlig assistans bedömde förvaltningsrätten att tidsåtgången för hjälpinsatser för att tillgodose hennes grundläggande behov uppgår till knappt sju timmar per vecka. Vid sin bedömning beaktade förvaltningsrätten främst att ██████████ behöver hjälp i samband med toalettbesök, duschning samt av- och påklädning.

Kammarrätten anser att de nämnda hjälpinsatserna visserligen är av integritetskänslig karaktär och behovet av insatserna dagligen återkommande.

När det gäller beräkningen av tidsåtgången framgår det emellertid av handlingarna i målet att ██████████ själv klarar delar av sina behov i

samband med toalettbesök. Kammarrätten finner inte något stöd för att beräkna en större tidsåtgång än vad stadsdelsnämnden har gjort för de hjälpinsatser som hon behöver i samband med toalettbesök.

Handlingarna ger inte heller något stöd för att [REDACTED] för sin personliga hygien har behov av att duscha mer än en gång per dag. Vid bedömningen av hennes behov av hjälp för att tillgodose grundläggande behov ska tidsåtgången för hjälpinsatser i samband med duschning inte beräknas till mer än vad stadsdelsnämnden har gjort.

Kammarrätten anser med hänsyn till de redovisade bedömningarna att [REDACTED] behov av hjälp för att tillgodose sina grundläggande behov är av så begränsad omfattning att hon trots hjälpinsatsernas karaktär inte har rätt till personlig assistans. Förvaltningsrättens dom ska därför upphävas och stadsdelsnämndens beslut fastställas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Raymond Grankvist

Axel Hanson
referent

John Panofsky
skiljaktig mening

Adjungerade ledamoten John Panofskys skiljaktiga mening:

När det gäller karaktären av [REDACTED] hjälpbehov delar jag bedömningen att de aktuella hjälpinsatserna i samband med toalettbesök, duschning samt av- och påklädning är av integritetskänslig karaktär. På samma sätt förhåller det sig, enligt min mening, med behovet av hjälp med intimrakning.

När det gäller omfattningen av dessa hjälpinsatser gör jag en delvis annorlunda bedömning än majoriteten. I likhet med förvaltningsrätten anser jag att [REDACTED] har ett behov – av aktiv hjälp med de grundläggande behoven av integritetskänslig karaktär – som överstiger sex timmar per vecka. Nämnden anger i sin utredning att det är rimligt att beakta en viss utökad tidsåtgång för toalettbesök utifrån medicinskt styrkta låsningar som uppstår. Samtidigt har det inte kommit fram att nämnden vid den faktiska tidsberäkningen har utgått från någon utökad tid med anledning av de låsningar i fötter och ben som kan drabba [REDACTED] i samband med toalettbesök. Därmed framstår nämndens beräknade tid per toalettbesök som otillräckligt. Jag anser även att tre minuter per vecka för intimrakning är otillräckligt.

Vid den samlade bedömningen som ska göras av insatsernas karaktär och omfattning fäster jag avgörande vikt vid frekvensen av det kvalificerade hjälpbehovet, vilken uppgår till ca fem–sex gånger per dag. Sammantaget medför [REDACTED] hjälpbehov att hon är berättigad till personlig assistans. Jag anser därför att nämndens överklagande ska avslås.

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I GÖTEBORG**
Avdelning 3

DOM
2017-09-27
Meddelad i Göteborg

Mål nr
8101-16

KLAGANDE

██████████ ██████████

Ombud:
Edin Hocanin
Bra Assistans i Örebro AB
Box 61
701 41 Örebro

MOTPART

Stadsdelsnämnden Västra Göteborg
Box 334
421 23 Västra Frölunda

ÖVERKLAGAT BESLUT

Stadsdelsnämndens beslut den 17 maj 2016

SAKEN

Personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten upphäver det överklagade beslutet och förklarar ██████████
██████████ berättigad till personlig assistans enligt 9 § 2 LSS.

Det ankommer på stadsdelsnämnden att bestämma omfattningen av insatsen.

Dok.Id 499138

Postadress Box 53197 400 15 Göteborg	Besöksadress Sten Sturegatan 14	Telefon 031 - 732 70 00 E-post: forvaltningsrattenigoteborg@dom.se www.forvaltningsrattenigoteborg.domstol.se	Telefax 031 - 711 78 59	Expeditionstid måndag–fredag 08:00–16:00
---	---	--	-----------------------------------	---

BAKGRUND

██████████ ansökte om skälig ersättning för kostnader för personlig assistans.

Stadsdelsnämnden (nämnden) avslog ansökan med i huvudsak följande motivering. ██████████ behov av hjälp med de grundläggande behoven bedöms inte vara av sådan karaktär och omfattning att hon har behov av insatsen.

YRKANDEN M.M.

██████████ yrkar att hon ska beviljas personlig assistans. Till stöd för sin talan anför hon i huvudsak följande. Nämnden har bedömt att hennes hjälpbehov avseende de grundläggande behoven uppgår till 4 timmar och 23 minuter per vecka. Försäkringskassan har bedömt att samma hjälpbehov uppgår till 13 timmar och 23 minuter per vecka. Hennes uppfattning är att hjälpbehovet avseende de grundläggande behoven uppgår till 14 timmar och 58 minuter per vecka.

Nämnden har bedömt att hennes hjälpbehov vid toalettbesök uppgår till 1 timme och 10 minuter per vecka. Försäkringskassan har utifrån samma medicinska underlag och samma utredningstillfälle skälighetsbedömt hennes behov av hjälp vid toalettbesök till 6 timmar och 58 minuter per vecka. Den tid per dag för toalettbesök som nämnden beviljat är inte tillräcklig. Nämnden har inte heller tagit hänsyn till att det tar längre tid vid toalettbesök i en icke känd miljö. Inte heller den tid för dusch som nämnden har beräknat är skälig. Nämnden har inte räknat med hjälpbehov för dusch före och efter bassängträning. Den tid som nämnden räknat för insmörjning efter dusch räcker inte till. Tiden som nämnden räknat för nagelvård och intimrakning tillförsäkrar henne inte goda levnadsvillkor och är inte rimlig.

Nämnden har bedömt att sminkning och hårvård inte ska bedömas utgöra grundläggande behov. Sminkning och hårvård är en del av hennes morgonhygien och innebär att hon är i badrummet efter duschen och inte fullt påklädd. Dessa moment bör därför anses vara så integritetskänsliga att de ska bedömas utgöra grundläggande behov. Den tid som nämnden beräknat för av- och påklädning tillgodoser inte hennes behov. Nämnden har inte heller beräknat tid för av- och påklädning vid bassängträning.

██████████ yrkanden kan sammanfattas enligt följande:

Hjälpbehov	Yrkad tid/min per vecka	Beviljad tid/min per vecka
Toalettbesök	298	70
Dusch inkl. hårtvätt och insmörjning	315	140
Dusch vid bassängträning	20	Ingår i ett av de beviljade dusch tillfällena
Nagelvård och intimrakning	20	3
Sminkning	35	0
Hårvård	35	0
På- och avklädning	165	49,5
På- och avklädning vid bassängträning	10	0

Nämnden anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Med personlig assistans avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av personlig assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats för andra personliga behov, om de inte tillgodoses på annat sätt (9 a § LSS).

Personer som behöver mycket omfattande hjälp eller hjälp av mycket privat karaktär borde ges ett avgörande inflytande på vem som ska ge hjälpen. Assistansen ska dock vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär. Avgörande borde vara att den enskilde behöver personlig hjälp för att klara sin hygien, för att klä sig och klä av sig, för att inta måltider eller att kommunicera med andra. Den enskilde ska ha ett klart behov av personlig assistans i de situationer det är fråga om (se prop. 1992/93:159 s. 64 och s. 174 ff.). Personer som helt eller i stor utsträckning själva klarar av att på egen hand sköta sina personliga behov och som enbart har behov av motivations- och aktiveringsinsatser borde inte ha rätt till personlig assistans (se prop. 1995/96:146 s. 13).

Utredning i målet

I intyg från läkaren [REDACTED] specialist i allmänmedicin, daterat den 16 december 2015 anges bl.a. följande. [REDACTED] har en cerebral pares. Denna har framför allt gett svaghet i benen men även i armarna. [REDACTED] är rullstolsburen sedan många år. Hon blir gradvis svagare och får svårare att klara sig själv. Hon har tidigare fått hjälp av sin mor. [REDACTED] klarar en del ADL men har begränsningar och hjälpbehov till följd av sin sjukdom.

Förvaltningsrättens bedömning

Parterna är överens om att [REDACTED] omfattas av den personkrets som kan ha rätt till insatser enligt LSS. Fråga i målet är om hon har rätt till personlig assistans. För detta krävs att [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven är av den karaktär och omfattning som förutsätts för rätt till insatsen.

Av utredningen i målet framgår att Försäkringskassan genom beslut i februari 2016 har bedömt att [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven uppgår till 13 timmar och 23 minuter per vecka. Förvaltningsrätten konstaterar att Försäkringskassans bedömning visserligen kan tjäna som underlag vid en sammantagen bedömning av [REDACTED] hjälpbehov, men att det är upp till nämnden att göra en självständig utredning och prövning av dessa. Nämnden har bedömt att [REDACTED] har ett behov av hjälp med de grundläggande behoven med totalt 4 timmar och 23 minuter per vecka.

Toalettbesök

Nämnden anser att [REDACTED] hjälpbehov avseende toalettbesök uppgår till 70 minuter per vecka, fördelat på 5 toalettbesök per dag 2 minuter per gång. Förvaltningsrätten anser att utredningen i målet ger stöd för att den tid nämnden beräknat för detta hjälpbehov inte är tillräcklig. Enligt förvaltningsrättens bedömning uppgår [REDACTED] hjälpbehov per toalettbesök till 5 minuter. Hennes totala hjälpbehov avseende toalettbesök ska därmed beräknas till 175 minuter per vecka.

Dusch inklusive hårtvätt och insmörjning

Nämnden har beräknat hjälpbehovet i denna del till 140 minuter per vecka. Tiden är fördelad på 7 tillfällen per vecka, varav 1 tillfälle i samband med besök på badhus. Det framkommer inte att någon ytterligare tid för dusch i samband med besök på badhus har beviljats. Eftersom [REDACTED] rimligen är i behov av dusch såväl före som efter badet ska enligt förvaltningsrättens bedömning ytterligare 20 minuter räknas med. Totalt hjälpbehov för dusch, hårtvätt och insmörjning ska därmed beräknas till 160 minuter per vecka. Förvaltningsrätten anser inte att det finns skäl att härutöver räkna med mer tid för dessa moment.

Nagelvård och intimrakning

Nämnden har beräknat hjälpbehovet för nagelvård och intimrakning till 3 minuter per vecka. Förvaltningsrätten anser att den tid [REDACTED] har yrkat, 20 minuter per vecka, får anses rimlig för att tillförsäkra henne goda levnadsvillkor. Därför ska ytterligare 17 minuter per vecka räknas med.

Sminkning och hårvård

Förvaltningsrätten delar nämndens bedömning att dessa hjälpbehov inte ska räknas med i de grundläggande behoven. Skäl att frångå nämndens bedömning saknas därmed.

På- och avklädning

Nämnden har beräknat [REDACTED] hjälpbehov för på- och avklädning till 3 minuter per tillfälle. På- och avklädning har beviljats morgon och kväll samt vid 2,5 extra tillfällen per vecka på grund av urinläckage. Nämnden har inte beviljat tid för av- och påklädning vid besök på badhus, trots att [REDACTED] [REDACTED] ansökan omfattat hjälp vid sådant besök. Enligt förvaltningsrättens bedömning ska därmed ytterligare 10 minuter per vecka för av- och påklädning i samband med besök på badhus räknas med.

Således bedömer förvaltningsrätten att [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven ska beräknas till 6 timmar och 55 minuter (4 timmar och 23 minuter + 2 timmar och 32 minuter) per vecka.

Av Högsta förvaltningsdomstolens avgörande RÅ 2009 ref. 57 framgår att de hjälpbehov som ska hänföras till grundläggande behov ska vara av ett kvalificerat slag och att det som främst åsyftas är sådana hjälpbehov som uppfattas som mycket privata och känsliga för den personliga integriteten och där den funktionshindrade måste anses ha ett särskilt intresse av att kunna bestämma vem som ska ge sådan hjälp och hur den ska ges. Det framgår vidare att någon bestämd undre tidsgräns för hjälpen med att

tillgodose de grundläggande behoven inte låter sig inte uppställas men att någon som bara i mycket begränsad omfattning har behov av hjälp med något av de grundläggande behoven inte utan vidare kan anses berättigad till personlig assistans. Även om själva tidsåtgången inte är påfallande stor måste dock en samlad bedömning göras, bl.a. med hänsyn till om det stöd som behövs är av mycket privat eller integritetskänslig karaktär eller om det förutsätter någon specifik kompetens. Såväl kvantitativa som kvalitativa aspekter måste beaktas. Även hur ofta hjälpen behövs är en viktig faktor.

Vid en sammantagen bedömning av [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven anser förvaltningsrätten att detta är av sådan omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans. Nämndens beslut ska därmed upphävas. Det ankommer på nämnden att besluta om den totala omfattningen av insatsen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (DV 3109/1 B)

Emelie Werme
Förvaltningsrättsfiskal

I avgörandet har även nämndemännen Robert Cederlunden, Wanda Klintberg och Eva Persson (skiljaktig) deltagit.

Nämndemannen Eva Perssons skiljaktiga mening

Jag delar bedömningen att [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven ska beräknas till 6 timmar och 55 minuter per vecka. Vid en sammantagen bedömning av [REDACTED] behov av hjälp med de grundläggande behoven anser jag dock inte att detta är av sådan omfattning som förutsätts för rätt till personlig assistans. Jag anser därför att överklagandet ska avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.